

Bulletin européen

Anul VIII, N. 80-81

Iunie-Iulie 1981

Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Josif Constantin Drăgan

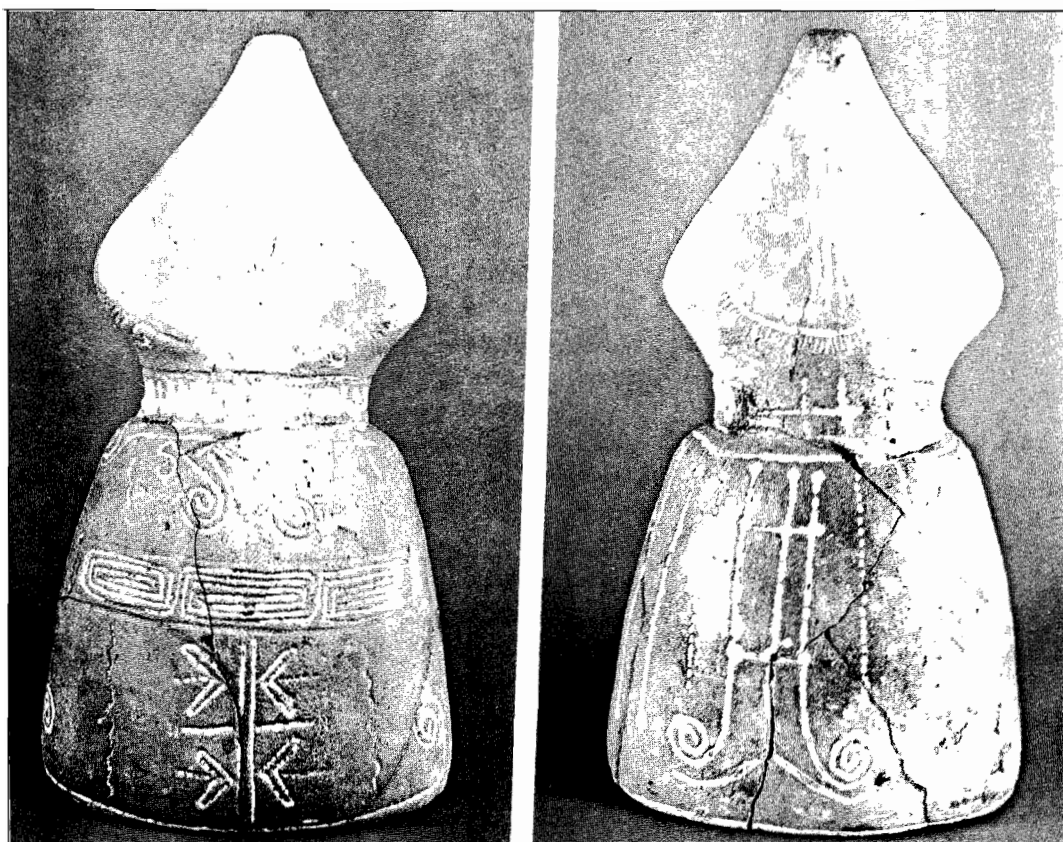
CIVILIZAȚIA DACO-GETICA IN CONTEXTUL CONȘTIINȚEI ISTORICE EUROPENE

Paul Lucescu

Cunoașterea veridică și obiectivă a complexelor fenomene istorice, precum și a potențelor creatoare constituind grandoearea monumentală a trecutului nostru milenar, ne determină să insistăm în mod prioritar asupra eternei reîntoarceri spre caracterul unitar al caracteristicilor și structurilor constante ce reflectă revelația spirituală proprie geniului constructiv al poporului român.

Studiind factorii obiectivi ai culturii, civilizației și structurilor sociale, componente fundamentale aparținând sferei valorilor materiale și spirituale, ca repere ale marilor mecanisme ale istoriei, ni se poate revela adevărata dimensiune a strălucitelor sinteze cu valoare de universalitate.

În cadrul acestor valențe spirituale poporul străbunilor noștri Daci și Geți, integrate în patrimoniul lor de cultură și civilizație, se reflectă cu pregnanță, pe lângă vitalitatea și setea permanentă de libertate - și interesul raportat la structurile axiomatice ale credinței în nemurire. Savantul român de renume mondială Mircea Eliade, în studiul său *La nostalgie des origines*, apărut în 1972 la Paris, în editura Gallimard - ajunge la concluzia că omul nu poate trăi în haos. El este rezultatul unui proces dialectic pe care îl putem denumi manifestația sacrului...Revelând ființa, semnificația și adevărul, într-o lume necunoscută, haotică și înspăimântătoare, - experiența sacrului a deschis calea spre o gândire sistematică. Și mai departe subliniază: "Se poate vorbi despre o religie cosmică, - ce se manifestă mai ales în pătura țărănească din țările din sud-estul Europei (înțelegem prin

Cârna. Figură feminină cu rochie în formă de clopot. Vedere frontală și dorsală.

aceasta poporul român). Studiul istoric și comparativ îmbracă toate formele culturale cunoscute. Culturile etnologice au jucat un rol major în istorie”.

Privind lucrurile prin perspectiva evoluției realităților etno-sociale și istorice, se poate ajunge la concluzia că statul dac este rezultatul unei îndelungate epoci de dezvoltare și adânci prefaceri politice - structurat în mod unitar într-o vastă arie geografică, aparținând neamurilor tracice, în contextul marii familii de popoare indo-europene.

Încă de la apariția lor în lumina istoriografiei antice, Daco-Geții s-au manifestat ca o entitate cu unele caracteristici distincte.

Primele mărturii scrise privind teritoriul și strămoșii Românilor datează din sec. VIII î.e.n.

Poemele homerice la rândul lor amintesc de Traci, care după cum ne încredințează Vasile Pârvan locuiau un imens spațiu cuprins între Marea Egee, Asia Mică spre sud, munții Pripetului în nord, Alpii austriaci, Morava în vest, iar către est Niprul cu cetatea Olbia și țărmul Pontului Euxin.

În cursul mileniului II î.e.n., neamurile tracice din care făceau parte și Daco-Geții, Tracii de nord, - au creat una din cele mai strălucite culturi unitare, materiale și spirituale, comparabile cu cea miceniană.

Dintre primele scrieri care consemnează date despre spațiul locuit de strămoșii noștri este lucrarea *Theogonia* lui Hesiod, care a trăit în sec. VIII î.e.n., unde se amintește de "Istrul care curge atât de frumos".

Caracterizarea acordată de Herodot "părintele istoriei", ce conferea Daco-Geților elogiul suprem arătând că "sunt cei mai viteji și cei mai dreپți dintre Traci", - nu constituie doar o simplă figură de stil, ci reprezintă imaginea perenă a geniului constructiv al strămoșilor și întruchipează principiul vital corelat virtuților lor de rezonanță.

Un contemporan al lui Herodot, Hellanicos, ne relatează unele date prețioase privitoare la ocupațiile populației din nordul peninsulei Haemus, deci ale Daco-Geților, - reliefând printre altele și miturile ca și legendele ce formau universul lor spiritual.

În acest ultim context, autorul subliniază rolul pe care l-a avut Zeul suprem Zamolxis în lumea Tracilor de nord, a Daco-Geților și al credinței lor în nemurirea sufletului, - arătând că și Terizii și Crobizii, ce locuiau în Scythia Minor, erau adepți devotați ai săi.

Preocupările spirituale ale strămoșilor noștri vor fi relatate și de către Strabon, Diodor, Dion Chrysostomos și alții, care recunosc pe lângă calitățile și virtuțile caracteristice și pe aceea a credinței lor în nemurire, determinându-l pe Sidonius Apollinaris în sec. V să spună că Geții au fost un popor de neînving.

Elementele superioare de cultură, civilizație și de istorie aparținând Daco-Geților sunt amintite în mod prioritar, fiind accentuate în opera lui Herodot denumită "*Istorie*". În cartea IV, în primele 142 capitole, se relatează unele informații cu privire la însușirile populațiilor daco-getice.

Strabon din Amaseea (65 î.e.n. - 19 e.n.), geograf de prestigiu al antichității și reputat istoric, ne arată în "Geografia", cea mai veche și mai completă lucrare din acest gen ce se cunoaște, că Goții, o ramură din marele trunchi al Tracilor, locuind un spațiu întins, cum am arătat mai sus, - reprezentau o mare forță politică și militară, ce a fost temută în permanență de imperiul roman.

Datele furnizate de acest istoric antic relevă ampla și complexa formă de organizare a Geților, descriind totodată și războiul purtat de regele Dromichete împotriva lui Lisimah, pe care l-a luat prizonier și căruia dintr-o aleasă mărinimie i-a redat libertatea, fapt ce demonstrează încă odată înaltele însușiri morale în relațiile lor cu adversarii, ale strămoșilor noștri.

Marea personalitate a regelui Burebista (82-44 î.e.n.), considerat astăzi de istoriografia noastră drept organizatorul primului stat dac centralizat și independent acum 2050 de ani, este caracterizat în felul următor în *Monumentul epigrafic de la Dyonisopolis*: "Cel dintâi și cel mai puternic rege din Tracia". Meritul său principal socotim că este unificarea uniunilor de triburi tracice, în spațiul pe care istoria îl acordă acestui neam de prestigiu al antichității. "Ajungând în fruntea neamului său, - continuă inscripția, - care era istovit de războaie dese, Burebista l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținerea de la vin (deci cumpătare) și ascultare față de

legi, - încât în câțiva ani a făurit o mare împărăție și a supus cea mai mare parte a popoarelor vecine, ajungând să fie temut și de Romani”.

Pentru a consolida și mai mult organizarea statală pe care o desăvârșise, ca și bunul mers al treburilor publice, își va lua în calitate de coregent (ajutor) pe Deceneu, marele preot - cu un rol determinant în această organizare, acordându-i o strălucire unică până atunci.

Am citat câțiva dintre marii scriitori și istoriografi ai antichității, deoarece ei ne aduc mărturiile cele mai prețioase privind realitățile etno-sociale și geo-socio-politice existente în spațiul daco-getic de acum 2000 și mai bine de ani.

Revoluția primară reflectată de cunoașterea evoluției istorice ne determină să ajungem la concluzia că statul daco-get, în modul cum a fost realizat de marele rege Burebista, poate fi considerat ca făcând parte din cele dintâi organizații statale de pe continentul nostru.

Înainte cu două secole de războaiele dacice purtate de împăratul Traian împotriva regelui Decebal, și integrarea Daciei în Imperiul roman, - în spațiul geografic în care își exercita autoritatea marele Burebista, existau toate premisele necesare pentru ca, în variatele coordonate corelate valorilor spirituale și materiale, să se ajungă la o apreciabilă înflorire a vieții poporului și civilizației sale.

Vom încerca să invocăm în acest sens câteva din vestigiile arheologice și monumentele epigrafice descoperite în ultimii ani, adăugându-se la cele anterioare, ce demonstrează în mod pertinent deosebitul grad de civilizație atins de populațiile daco-getice, - ca, de exemplu, descoperirile de la Bragadiru, Vârteju, Cățelul Nou, Bucureștii Noi, Dămăroaia, Tei, Fundeni, Radu-Vodă, Căldăraru-Cernica, de asemenea tezaurul de la Herăstrău, situate în inima Câmpiei române, împreună cu multe altele din diverse regiuni ale României.

În ansamblul lor aceste vestigii confirmă fenomenul de nezdruccinat al continuității și persistenței populațiilor daco-getice pe întreg teritoriul țării și în afară de actualele fruntarii, acolo unde se vorbește românește.

Concomitent cu acestea se mai atestă faptul că aici, în vatra strămoșilor noștri, încă din zorile istoriei, se desfășura una din cele mai deosebite și prestigioase culturi, în același timp de autentică originalitate, ce exista pe continentul european.

Ca o certitudine de valoare rămâne împrejurarea că Dacia va intra definitiv în circuitul creator al civilizației române, dominatoare a lumii antichității, - atunci când va interveni cucerirea provinciei de către împăratul Traian.

După cum ne este cunoscut, încă înainte de contactul direct cu imperiul roman, populațiile daco-getice au avut relații multiple și diverse cu lumea romană, mai ales prin comerț, schimburi de mărfuri curente și de altă natură, fapt ce a creat premisele necesare integrării depline în *Emporium*, după cucerirea Daciei de către Traian.

(va urma)

NOTE PRIVIND TRADIȚIA PELASGICA IN JURUL MARIII ADRIATICE

(urmare)

Sicilienii de origine italică odată stabiliți în Sicilia după o migrațiune lentă prin centrul Italiei, au putut contribui la difuzarea unui cult care avea rădăcini locale în aria Padului, sau invers, acest cult l-au adus cu ei la Abano. Ceea ce ne interesează este geneza acestui cult. Ar putea fi pus în legătură inițial cu expedițiile de pradă (vezi turmele din legendă) practicate de coloniștii greci (Heracle), în dauna triburilor indigene (Gerion). Acest element colonial elenic ar putea fi apoi identificat foarte bine sau în negustorii-navigatori izolați (aceiași care au purtat pentru prima oară cultul lui Antenor și Diomede?) sau în întregi popoare migratoare care au pornit din Orient spre Occident (Pelasgii?), în căutarea unor așezări noi. Un fenomen asemănător, chiar dacă îl găsim în epoca istorică, a fost constatat în Epir, unde tradiția hecateică îl prezintă pe Gerion ca pe un rege indigen. Dacă apoi, așa cum presupun, geneza cultului lui Gerion de la Abano ar fi legată de elemente siciliene, care au emigrat din Illiria în mileniul al II-lea, s-ar putea imagina o legătură balcanică, illirico-epirotă a acestui cult și ne-am putea gândi că Sicilienii au fost constrânși să plece spre Italia centrală, fiind împinși de alte neamuri, venite pe mare din Orient; neamuri care pot fi într-un fel sau altul legate de marele flux migratoriu contemporan cu diaspora miceniană (tot Pelasgii?). Cultul lui Gerion, așa cum se prezintă el la Abano, se trage totuși dintr-un substrat originar negrecesc. Mai târziu a fost asimilat de legenda greacă clasică a lui Heracle unde, pentru a justifica expedițiile de pradă întreprinse de Greci în dauna indigenilor, Gerion, zeitate binefăcătoare, devine un monstru din împărăția umbrelor.

Toate elementele înșirate mai sus se armonizează ca prin minune cu o mărturie pseudo-aristotelică (836 *a-b-* = *mir. ausc. 81*), căreia i se poate atribui o valoare istorică, în ciuda aparenței sale fabuloase.

O redau aici în întregime: "Se spune că în insulele Electride, situate în golful Mării Adriatice, sunt două statui care poartă o dedicație, una din cositor, alta din bronz, lucrate în stil arhaic. Se mai spune că ar fi opera

lui Dedal, amintire a timpurilor antice, când fugind de Minos din Sicilia și Creta, ajunse în aceste locuri. Se mai povestește că aceste insule au fost formate de fluviul Eridanos, prin depuneri aluvionale. Mai există apoi un lac lângă fluviu, cu apă caldă. Din el emană un miros greu și nesănătos, și nici un animal nu se adapă din apa lui, nici o pasăre nu zboară pe deasupra-i, ci cade la pământ și moare; lacul are un perimetru de 200 stadii și o lățime de 10 stadii. Indigenii povestesc că Faeton, ucis de un trăsnet, a căzut în acest lac; în jurul lui sunt mulți plopî din care picură "electron" (ambră), un fel de gumă arabică, care se întărește ca o piatră și care, culeasă de indigeni, e transportată în Grecia. Ajuns aici Dedal, a pus într-una din insule statuia sa și în cealaltă statuia fiului său Icar. Venind mai târziu Pelasgii, goniți de către Argus, se povestește că Dedal a fugit, îndreptându-se spre insula Icaria".

Aici autorul pseudo-aristotelic (un paradoxograf, care a scris *De mirabilibus auscultationibus*) ne dă o explicație a poziției și a formei insulelor Electride, mai puțin fabuloase decât s-ar părea la prima vedere. Autorul afirmă că misterioasele insule adriatice de ambră, pe care tradiția antică le situa aproximativ în fața gurilor râului Pad, fără însă să reușească să le identifice, nu sunt decât un miraj: ele sunt insule formate din bancuri de depozite aluvionale în continuă transformare. Dar nu vreau să atrag atenția asupra acestui fapt particular, ci asupra altor trei amănunte despre acest loc pseudo-aristotelic, care joacă un rol mai important în tema noastră.

1. Lângă delta Eridanului, în spațiul de lângă insulele Electride, căzu Faeton ucis de un trăsnet divin. O mlaștină de apă clocotită, mortală pentru animale, de unde se ridică un miros greu și nesănătos amintește de locul unde a căzut Faeton. În jurul mlaștinii din plopî picură ambră. Indigenii fac comerț de ambră cu Elenii. Legenda lui Faeton și a surorilor Heliade transformate în plopî ce picură ambră și informația despre comerțul cu ambră făcut de indigeni cu Grecia, au fost confirmate recent de descoperirile de la Fratta Polesine, care ne conduc în epoca miceniană târzie. Oscilând între mit și istorie, paradoxograful ne amintește de un canal comercial de primă importanță, care începea din îndepărtatele regiuni baltice și ajungea până în aria deltei Padului. Detaliul privitor la mlaștina în care ar fi căzut Faeton oglindește clar una din caracteristicile morfologice cele mai importante ale gurilor Padului, zonă plină de mlaștini, iar faptul că mlaștina avea apă clocotită și urât mirositoare s-ar putea referi la un izvor sulfuros. Într-adevăr, tocmai în regiunea aceasta, în extremitatea nordică se află izvorul termal sulfuros de la Abano, tocmai unde este atestat cultul lui Gerion.

2. Dedalus, fugind din Sicilia și Creta a debarcat pe insulele Electride unde a ridicat două statui, una înfățișându-l pe Icar, iar cealaltă pe el însuși. Aceste statui, în opera de interpretare istorică a mitului efectuată de paradoxograf, ne conduc în mediul cultural pregrecesc. Într-adevăr, tradiția îi atribuie lui Dedal, proiectat într-o epocă neprecizată, vestigii ale unor monumente arhaice care au precedat colonizarea greacă în multe zone ale lumii mediteraneene. Un exemplu renumit îl reprezintă, pe bună drep-

tate, *muraghele* sarde. Mitului i se dă o interpretare istorică, în sensul că răspândirea legendei lui Dedalus trebuie legată de mediul micenian, iar *agalмата* și *xoana* ce i-au fost atribuite de tradiție, trebuie identificate cu primele expresii, încă anonime, ale artei statuare monumentale din secolul al VII-lea. Această problemă a fost recent adusă în actualitate de Françoise Frontisi-Ducroux. După părerea mea, e vorba de o suprapunere a două elemente ale complexe personalități dedalice. Mai întâi amintirea lui Dedalus, fugind din Creta și Sicilia sugerează mediul micenian. Pe de altă parte amintirea lui Dedalus (“protos agalmaton heuretēs”), care ne conduce la arta monumentală statuară din epoca arhaică. Contopind aceste două elemente paradoxograficul îl aduce pe Daedalus bifrons într-o epocă anterioară pătrunderii în delta Padului a neamurilor pe care el le denuște pelasgice.

3. Pelasgii au debarcat pe insulele Electride și în același timp Dedalus a fugit spre insula Icaria. După cum am spus, venirea Pelasgilor în delta Padului, unde au întemeiat Spina Ieste o știre care se bazează pe o tradiție istoriografică precisă și detaliată, care își are rădăcinile la Hellanikos. Dar poate fi vorba oare de o coincidență între Pelasgii lui Hellanikos și cei menționați de autorul pseudo-aristotelic? Aș spune că da, întrucât Dedalus (care în interpretarea istorică a mitului reprezintă aici elementul pregrecesc) este constrâns să plece în exil în momentul sosirii în Occident a neamurilor “pelasgice”; e vorba și de această dată de neamuri elenice sau proto-elenice, în mișcare de-a lungul unei axe migratorii ce coincide cu drumurile Aheilor.

Narațiunea fabuloasă a autorului pseudo-aristotelic păstrează deci informații prețioase pentru reconstituirea evenimentelor istorice, deși amintirea lor este confuză și caracterizată de participări culturale imprecise și involuntare. Deosebit de semnificativă este o convergență de elemente: comerțul cu ambră către insulele Electride și legătura dintre acestea și tradiția pelasgică. Ambele elemente se dovedesc semnificative numai dacă presupunem în spatele amintirilor legendare experiența concretă a penetrației miceniene în delta Padului, penetrație pe care arheologia a dovedit-o astăzi cu documente.

Pe lângă interpretarea istorică a mitului operată de paradoxografi putem presupune și altă interpretare, mai sugestivă, care ilustrează relația dintre Dedalus și Pelasgi. Așa cum am spus, figura lui Dedalus trebuie atribuită, fără ezitare, mediului micenian, întrucât personifică în primul rând experiența artistică multilaterală a lumii aheene. Așa rezultă din *Saga* lui Kokalos, unde Dedalus apare ca un “artifex” micenian, care construiește pentru regele Sicanilor o fortăreață la Kamikos asemănătoare unei fortărețe ahee. Decodificând în mod analog și legenda noastră, prezența lui Dedalus în zona padană ar putea constitui o mărturie a penetrației comerciale pašnice miceniene. Într-adevăr existența unui comerț cu obiecte de ambră prelucrate în stil micenian dovedește că aici elementul indigen era pregătit să primească stimulii culturali din lumea egee. Ulterior, așa cum în Sicilia agresiunea lui Minos urmează pătrunderii pašnice a lui Dedalus, tot astfel în zona Padului a urmat imigrația pelasgică. Cu alte cuvinte

Dedalus și Pelasgii trimit la același mediu cultural reprezentând însă două momente diferite ale penetrației miceniene în regiunea adriatică: a) expansiunea comercială; b) agresiunea imperialistă ce a urmat transformărilor profunde din întregul bazin mediteranean. Intre Dedalus și Pelasgi ar exista deci același raport de corelație (și de opoziție), pe care l-am presupus între aceștia din urmă și purtătorii culturilor lui Antenor și Diomedee.

Fără îndoială aceste coniecturi fragile și fragmentare au fost prezentate din dorința de a stimula o reconsiderare atentă a întregii probleme a tradiției pelasgice în aria occidentală.

MITOLOGIE

Dacii, se spune, au fost
câțiva,
răzleți dar strigându-se
din cioban în cioban:
Retezațul, Negoiful, Ceahlăul,
Semenicul, Gutinul,
și falnicul Caraiman.

Năpustirii vrăjmașilor
au stat pradă un timp,
dar demult sunt scăpați
din funesta lor ghiară;
Dacii, se spune, au fost
câțiva
și-au rămas neclintiți
pe o vatră de țară.

Vlaicu Bârna

ARIA DE RASPANDIRE A UNOR DACISME

Ion Moise

Ocupația de bază a Dacilor din zona montană și subcarpatică a fost păstoritul. Această îndeletnicire a fost moștenită de Români care au perfecționat-o, ajungând cei mai buni oieri din sud-estul Europei. Românii, denumiți de Slavii din jur *vlahi*, *valahi*, erau ciobani așa de renumiți încât în graiurile poloneze din sud și în graiurile slovace și cehe cuvântul *vlah* a căpătat și sensul de “cioban”.

Marea majoritate a termenilor pastorali românești sunt de origine dacică și latină. Astfel, în domeniul lexicului pastoral întâlnim dacismele: *baci*, *balegă*, *bâr*, *brânză*, *bulz*, *burduf*, *căciulă*, *căpușă*, *cioareci*, *ciut*, *fluier*, *gâlbează*, *gușă*, *hârșie*, *măgar*, *mânz*, *mânzară*, *mânzat*, *murg*, *rânză*, *searbăd*, *stână*, *strungă*, *știră* “sterilă” (despre un animal), *șap*: *tarc*, *țol*, *urdă*, *zară* “lichid albicios și acrișor care rămâne după ce s-a ales untul”, *zer*, *zgardă*.

La aceste dacisme considerate ca atare de dacologi cunoscuți (A. Philippide, O. Densusianu, I.I. Russu, A. Vraciu, Gr. Brâncuș, G. Reichenkron, Vl. Georgiev, I. Duridanov etc.) mai putem adăuga câțiva termeni pastorali pe care dicționarele etimologice ale limbii române îi dau cu etimologie necunoscută sau slavă, dar care pot proveni din limba dacă, deoarece sunt foarte vechi în limbă și se folosesc într-un domeniu în care Dacii excelau: *berc* (bearcă), *botă*, *botei* “ciopor”, *jitniță*, *râncaci*, *târlă*, *țigae* etc.

Acești termeni pastorali românești de origine dacică au pătruns în limbile popoarelor vecine:

1. rusă (*brânză*; *șutyi* “cânt”; *urda*; *vatruha*, *vatruška* “plăcintă cu brânză”, rom. *vatră*);

2. ucrainiană (*balega*, *belega*; *bryndza*; *kapuš*, *șutyi* “cânt”; *flojary*, *floera*, *fujara*; *žentica*; *urda*; *vatra*; *dzer*, *dzera*);

3. bielorusă (*brydza*, *șutșut* “interjecție cu care se cheamă oile”: rom. *ciut*, *șut*; *cygeika* (pronunțat *țigheika*) “haină de blană”: rom. *țigae*);

4. bulgară (*bac*, *brândza*; *kačula*, *kačul*; *kapuš*; *sut*, *magare*; *mandzare*; *strunga*, *strage*; *urda*, *hurda*, *furca*).

5. sârbo-croată (*bač*, *balega*, *baljega*; *krupša*: rom. *căpușă*; *scrkrlja* *strunga*; *urda*; *zarica* (pronunțat *zarița*): rom. *zară*).

6. slovacă (*bača*; *bryndza*; *čuty*, *șuty*; *fujara*; *murgana* “oaie albă cu dungii negre”: rom. *murgană*; *strunga*; *cap* (pronunțat *șap*); *cigaje*; *urda*; *vatra*; *dzer*);

7. cehă (*brynza; fujara; žinčica* (pronunțat *jincita*); *magar; murgana murgăsa*; rom. *murgășă; strunga, cap, urda; vatra*).

8. poloneză (*bacca, bacza* “vâtaf la oi”; *bryndza; aszuty; fujara fujera; fujarka; żyntyca, ženčica, žetyca; murga, murgaty, ryndza; ryncha rincka, rinzga* “stomac de vițel”), *strage, stroge, strenga; cap; cagarka urda; hurda; dzer*).

După cum arată Silvia Niță-Armaș și colectiv (*L'influence roumaine sur le lexique des langues slaves*, Rsl, VII, 1963, p. 222) aceste cuvinte n-au pătruns în întregime în limbile comune respective, unele din ele se întâlnesc numai în anumite graiuri ale acestor limbi.

Ducând o viață de transhumanță în căutare de pășuni și de locuri liniștite, favorabile păstoritului, ciobanii români au cutreierat Europa de sud-est, din Munții Pindului până în Bielorusia și din Caucaz până în Moravia. În acest fel ei au venit în contact cu populațiile de diferite naționalități, au avut cu acestea schimburi comerciale, cultural-artistice, precum și relații sentimentale apropiate, fapt dovedit de cuvântul *copil* care în ucrainiană, slovacă și cehă, înseamnă “copil din flori”.

Aria largă de răspândire a termenilor pastorali românești de origine dacică, precum și numărul mare de limbi în care au pătruns sunt o dovadă a expresivității și vitalității lor, a faptului că fac parte dintr-un domeniu în care Dacii și urmașii lor Români au fost și sunt neîntrepuși.

Ostrovu Mare. Cană cu două toarte cu decor caracteristic semănând cu o broderie.

SCHITUL NAMAESTI - SANCTUAR LA STRAMOSII CARPATO-GETO-DACI SI ROMANI?

Ioan N.Mailat

Din vremuri vechi necunoscute au trăit oameni și pe așezările de pe Argeșel și pârâul Valea Mare, care a dat numele satului Valea Mare.

Dintre triburile marelui popor al Tracilor, menționat de Herodot (484-425) î.e.n., unite prin aceeași origine și limbă, aceeași mitologie și obiceiuri, au făcut parte și Carpții, ce au trăit în munții Carpați și le-au dat numele lor.

Deși Herodot menționează tribul Geților ca cel mai viteaz, fiindcă-i cunoștea că s-au bătut în anul 513 î.e.n. cu marele rege al Persiei, Darius, fiul lui Histaspes, aliați cu Scitii, în Dobrogea de azi, nu este mai puțin adevărat că nici Carpții n-au putut fi învinși de legiunile romane ale lui Traian în războaiele purtate în Dacia viteazului rege Decebal.

Satul Nămăești apare în documentele timpului la 1 iulie 1547, când Mircea Ciobanul voevod întărește lui Dumitru ocină în Nămăești, după cum se arată mai jos:

“Din mila lui Dumnezeu, Io Mircea voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul mărelui și preabunului Radu voevod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele acestui om, anume Dumitru și cu fiii săi, câți Dumnezeu îi va da, ca să-i fie lui ocină în Nămăești, din partea lui Lucaci a șasea parte și din câmp și din deal și din apă și din munte și din sat și de pretutindeni, oricât se va alege a șasea parte, pentru că această mai sus zisă ocină a fost veche și dreaptă ocină, dedină a lui Tatul fiul lui Lucaci. Dar Tatul a venit înaintea domniei mele, de a așezat și a înfrățit de a lor bună voie pe Dumitru pe partea lui de ocină, însă pe loc de casă, anume Bădiceasa și la Valea Turcilor un iaz și la Fătăciunea Stârcii un iaz.

Iar după aceia, a vândut Tatul toată partea lui din Nămăești, oricât se va alege, lui Dumitru pentru 3900 aspri, de a lui bună voie și cu voia fraților lui și a tuturor nugașilor. Iar domniei mele i-au dat calul.

Dar pe urmă, așa cum a întocmit Dumitru, că dacă se va întâmpla să nu rămână nimeni din rodul lui de inimă, nici fiu, nici fiică, atunci să fie toate ocinile mai sus scrise ale *sfintei*, domnești biserici, *care este de piatră în satul Nămăești*.

Și a lăsat Dumitru cu blestem, că dacă va încerca cineva să strice această întocmire care s-a scris mai sus, acela să fie blestemat de Domnul Dumnezeu și de Prea Cinstita lui mamă și de 318 sfinți părinți cei de la

Nicheia și de toți sfinții și să-i fie protivnică Preacurata maică a lui Dumnezeu, care îi este hram și să aibă parte cu Iuda și cu Arie și cu alții, care au strigat asupra Domnului Dumnezeuului nostru Isus Hristos, sângele lui asupra lor și copiilor lor, care este și va fi în veci. Pentru aceasta, am dat și domnia mea lui Dumitru, ca să-i fie în Nămăești mai sus zisa ocină, a șasea parte din partea lui Lucaci, de ocină și ohabă, lui și fiilor lui și nepoților și strănepoților lui. Și cui i se va întâmpla dintre ei mai întâi moarte, iar la ei prădalnică să nu fie, ci să fie celor rămași ai lor. Și de nimeni neatins după spusa domniei mele”.

Io Mircea voevod, din mila lui Dumnezeu, domn.” (1)

Din acest hrisov vedem că satul Nămăești a existat cu mult înainte vreme, întrucât la acea dată avea biserică de piatră și probabil că avea și a doua biserică de sat din moment ce Dumitru, cel căruia domnitorul Mircea Ciobanul îi întărește a șasea parte din partea lui Lucaci, precizează că în caz de lipsă de fii sau fiice să rămână acea ocină “bisericii de piatră”, care nu poate fi decât Schitul sau mănăstirea Nămăești.

Toponime trace din regiunea Nămăești-Valea Mare

- Carpații păstrează numele tribului trac al Carpilor, care adăpostiți în munți n-au putut fi supuși de legiunile romane în cele două războaie daco-romane din anii 101-102 și 105-106 (2).

- Argeșul și Argeșelul provin de la Ordensos - Râul Alb, nume de origine tracă transmise de Herodot din Halicarnas, colonie grecească pe coasta Asiei Mici (482-425), alături de Aluta (Oltul), Tibiscus (Timișul) și altele (3).

- Nămăești provine de la rădăcina “nem”, “nemos”, trecută în latină, “nemetes”; tradus în germană este Heiligtum, iar în limba română înseamnă “sanctuar”, “privilegiu”.

De aici se deduce că și în vechime așezământul bisericii mănăstirii Nămăești servea de sanctuar zeităților geto-dace la strămoșii noștri daco-romani (4).

- Clăbucet provine de la rădăcina: “kla”, “klado”, “klasti” = așezare întinsă, lată, ridicătură întinsă, lată (5).

A trecut în slava veche înrudită și asemănătoare cu limba bătrânilor traci sub forma *chlebi*, tradusă în limba germană cu semnificația *Tiefe* - pădure, păduros, în limba română. Se poate numi deci: munte sau deal cu pădure, provenind de la radicalul *kla*, *klado* sau *klasti* - întindere sau ridicătură întinsă sau lată cu pădure sau păduros pentru muntele Clăbucet (6).

- Rucăr provine de la rădăcina *ruk*, *rouk*, *rhuk* și trecut sub forma “ruchu” și “rudkia” în vechea slavă, tracă și latină cu înțeles de *roter Schlägen* și *rötliche Berge*, traducându-se în limba română: parte roșie de munte sau deal-roșu sau roșcat.

Adoptând acest înțeles la așezarea de la Rucăr putem socoti că înălțimile ce o înconjoară și terenul pe care este clădită îmbracă un colorit roșcat(7).

- Măgură provine de la mandra tracă = stână, staul de vite. (8)

După cum se arată în Monografia satului Nămăești din Marele Dicționar Geografic al României, la capitolul "Mănăstirea de călugărițe Nămăești" (9), istoricul german Engel Cristian în opera sa "Istoria Valahiei", publicată în 1804 la Viena, scria că apostolul Andrei, destinat să propovăduiască creștinismul la Dunăre, "coboșind din Dacia Superioară (Transilvania)" pe la Bran în Dacia Inferioară și ajungând la locul acesta (mănăstirea Nămăești de azi) s-ar fi uitat pe fereastra templului păgân (de acolo) să vadă un preot, de la care voia să înceapă propaganda creștină și nevăzând pe nimeni în templul păgân, se zice că s-ar fi întors către soșii săi de călătorie și ar fi fost zis: "Nemo est", de unde *Nămăești*.

Preotul David Popescu, într-un valoros articol, publicat în revista "Glasul Bisericii", scria după o matură cercetare în trecutul nostru istoric că apostolul Andrei a primit sarcina, prin tragere la sorți, de a propovădui creștinismul în vechea Eladă și la Dunăre, la strămoșii noștri geto-daci, schimbând adorarea zeului Zamolxes cu închinarea la picioarele crucii lui Hristos.

În Peloponez a convertit la creștinism și pe soșia guvernatorului roman de acolo și pe fratele ei făcându-l episcop, - fapt pentru care va fi aruncat în temniță de soșul acesteia și până la urmă va fi osândit să fie spânzurat pe o cruce în formă de X, la Paleopatras. (10)

Desigur, de la strămoșii noștri geto-daci moștenim tradiția de a se semăna boabe de grâu în glastră în seara de 30 noiembrie, zi de pomenire a sfântului Andrei, care a fost de fapt în vechime o ofrandă zeiței Ceres a producției agricole pentru ca să dea vara producției bogate. (11)

Din cele arătate mai sus vedem că denumirea Nămăești, ca "sanctuar" în limba bătrânilor Traci s-a perpetuat în popor prin tradiție ca templu, devenind la răspândirea creștinismului la Nord de Istros - trac, - Dunărea de azi, biserică și apoi din evul mediu biserică de piatră, fiind săpată în piatră de bătrânii Traci, străbunii noștri.

1. Documente privind Istoria României. Veacul XVI. Țara Românească, vol. II (1526-1550). Editura Academiei RSR 1951, p. 362-363.
2. Magazin istoric. Dicționar istoric. Anul X, nr. 6. Iunie 1976, p. 45.
3. *Marin Popescu-Spîneni*, România, izvoare geografice și cartografice. Editura științifică și enciclopedică. București, 1978, p. 13.
4. *Pokorny Julius*, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch Band. I, 1959. Bern und München, p. 763-764.
5. Idem, p. 599-602.
6. Idem, p. 367.
7. Idem, p. 872.
8. Idem, p. 699.
9. Marele Dicționar Geografic al României, Vol. 4, p. 448-449.
10. *David Popescu*, Panegiric la Sfântul Andrei, în "Glasul Bisericii", Nr. 11-12, 1973, p. 1203-1204.
11. *Ion N. Mailat*, Răspândirea creștinismului la nord de Istros și continuitatea traco-romană în Câmpia Dunării. "Glasul Bisericii", 1976, p. 552.

LUCRUL IN LEMN LA ROMÂNI

Radu Maie

Mai mult ca celelalte manifestări de artă decorativă-populară, mobilierul se impune discret, dar pregnant, în locuința țărănească tradițională păstrând moșteniri geto-dace.

Astfel că. - lavița, patul, masa, scaunele, blidarul și cuierul, lada de zestre, dulăpiorul de perete sau masa-dulap sunt distribuite în interior după o ordine stabilită în decurs de veacuri, marcând structura interiorului, unitară pe întreg cuprinsul țării - unitate provenită din același mod de trai străvechi, din aceeași concepție de viață și gândire, din aceeași origine etnică geto-dacă. Unele diferențe structurale neesențiale, care apar într-o regiune sau alta se datoresc condițiilor locale de viață, de climă sau unor influențe inerente conviețuirii sau vecinătății cu alte popoare.

Din punct de vedere artistic însă, interiorul popular se înfățișează în forme foarte diferite, bazate pe bogăția și varietatea ornamentală și cromatică a țesăturilor, a broderiilor, a ceramicii și a icoanelor, care intră în componența lui decorativă, iar raportul numeric stabilit între acestea, mobilierul păstrând aceeași pondere este o prezență constantă afirmată prin locul ocupat în spațiu. Elementele permanente ale mobilierului concretizate în materie primă, tehnică de lucru și de ornamentare îl conturează ca manifestare artistică unitară, individualizată prin formă și compoziție ornamentală, constituită într-o "civilizație a lemnului", la care se referă și Vasile Pârvan în *Getica* (1926).

Mobilierul tradițional este în cea mai mare parte opera meșterilor sătești, care lucrează în tehnica dulgheritului, cu îmbinări ingenioase, cu încheieri numai în cuie de lemn, cu rezolvări constructive simple, perfect adaptate destinației piesei, amintind de meșteșugul în lemn al Geto-Dacilor.

Ca unelte de bază folosesc barda, securea, dalta și horjul (o daltă cu lama curbată). Lemnul crăpat cu securea și fasonat cu barda, păstrează pe suprafața lui urmele loviturii uneltei, mici neregularități care conferă vibrația caldă a materiei supuse de mâna omului. Liniile nu sunt niciodată perfecte. Se simte rezistența lemnului în fața actului de creație. Această particularitate a mobilierului popular românesc este și mai mult subliniată de tehnicile de ornamentare folosite. Simțind frumusețea proprie lemnului țăranul român a refuzat

acoperirea cu culoare și folosirea lui ca suport pentru motive pictate - alegând calea cea mai grea - dar atât de expresivă, aceea de a lăsa lemnul să vorbească prin sine însuși. Se evidențiază astfel însușirile esenței lemnoase, se creează reliefuri, planuri diferite, jocuri de umbră și lumină, de plinuri și goluri.

Lavița, banca cu sau fără spătar se întâlnește aproape pe întreg teritoriul țării, excepție făcând sudul, unde funcția laviței este preluată de pat. Lavița este considerată ca una din piesele de mobilier cu caracterul ei cel mai arhaic. Despre vechimea ei ne vorbesc legătura structurală și constructivă cu interiorul, lavița fiind adesea inclusă în construcția casei, forma ei rudimentară, aspectul foarte robust al blăunii groase de lemn introdusă în interior, fără o intervenție suplimentară din partea omului. În general lavițele din Moldova și Muntenia sunt fără spătar, locul spătarului fiind ocupat de lăicerele de lână, care apar ca o replică pe verticală a liniei severe a băncii. În Banat, Transilvania și Maramureș, banca este aproape întotdeauna cu spătar. Foarte rar, în Moldova și Bucovina capătul de laviță se termină cu un braț masiv, amintind orașul soclului de piatră al bisericii-mănăstirii Moldovița.

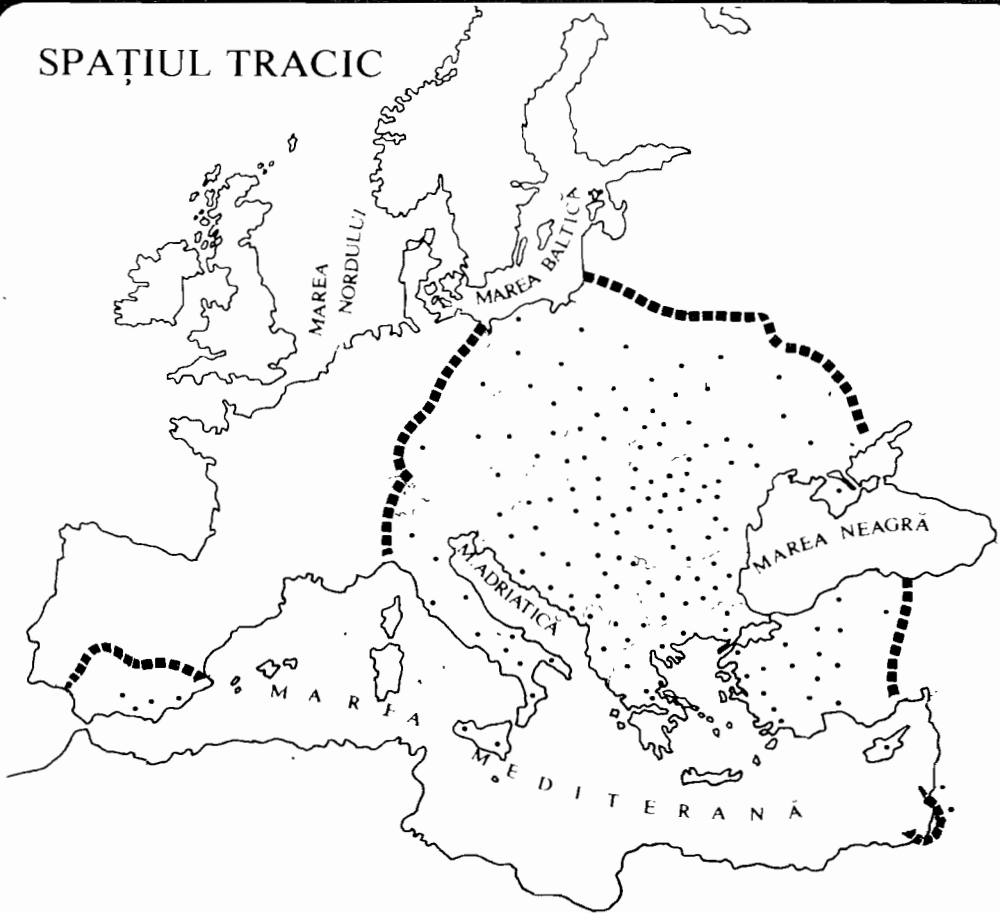
Nu a fost scoasă în evidență pe deplin linia antropomorfă a spătarului ca o dublare a conturului celui ce stă pe scaun. Scaunele din Chioar, Maramureș, Hunedoara sunt exemple strălucite de tratare viguroasă a lemnului, în unison cu stilul artistic al zonei în care ornamentul mărunț cedează în fața impresiei prin suprafețe mari de culoare. Antropomorfismul intuit în Chioar, în Banat reia chipul de față integrat formei cu multă grație și expresivitate.

O categorie aparte o constituie scăunelele de tors. Deocamdată identificate în nordul Transilvaniei, unde trăiau cândva Dacii liberi, pe cursul Mureșului și în Bihor, ele se deosebesc prin marea diversitate a spătarelor. S-ar putea vorbi de o mutație în limbajul ornamentelor și al formelor. În zonele în care torsul se face cu furca de brâu - permițând deplasarea torcătoarei - furca este piesa foarte împodobită, punctul de sprijin al caierului ajungând la maxima dezvoltare ornamentală. După cum se știe, cânepa ocupa un loc deosebit în economia lumii geto-dace.

Există și un tip de masă, masa cu ladă aproape cubică, cu tăblie glisantă, pătrată, lucrată în tehnica lăzii de dulgherie, având chiar aspectul unei lăzi nălțate. Astfel, în Lăpuș, Chioar, Codru, Sălaj, Bihor, mesele acestea îmbină efectul artistic rezultat din proporții și volum, cu acela al ornamentelor desenate și compuse pe suprafețele panourilor lăzii. Preluând motivele ornamentale folosite la lăzi, meșterul vede compoziția pornită dintr-un punct central, care permite desfășurarea ei în rază. De aceea și motivul preferat este rozeta și combinația de cercuri. Aceasta include motivele liniare drepte convergând spre un centru geometric, ceea ce îl determina pe filosoful Lucian Blaga să spună că "geometrismul drept liniar al ornamenticii noastre populare se plasează în urmă, în mileniul II sau III î.e.n., fiind similar culturii preistorice de tip Hallstatt".

Așadar, lucrul în lemn la Români apare în forme unitare, cu diferențieri sensibile de la o regiune la alta în decor, dar menținând structurile străvechi, de origine geto-dacă.

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume,
după cel al Indienilor (Herodot)

Paul Lucescu, <i>Civilizația daco-getică în contextul conștiinței istorice europene</i>	1
L.Braccesi, <i>Note privind tradiția pelasgică în jurul Mării Adriatice</i>	5
Vlaicu Bârna, <i>Mitologie</i>	8
Ion Moise, <i>Aria de răspândire a unor dacisme</i>	9
Ion N. Mailat, <i>Schitul Nămăești - sanctuar la strămoșii Carpato-Geto-Daci și Romani</i>	11
Radu Maier, <i>Lucrul în lemn la Români</i>	14

NOI TRACII

Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)